

Izv. prof. dr. sc. Maja Proso
Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

GRAĐANSKOPRAVNO UREĐENJE DODATAKA PREHRANI ZA SPORTAŠE

UDK: 796-051 : 613.2

347 : 613. 2

DOI: 10.31141/zrpf.2021.58.139.233

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 1. studenog 2020.

Odgovarajuća prehrana, primjerena određenom sportašu, pridonosi unapređenju treninga i sportskih performansi, a ujedno sportašu omogućuje da tijekom karijere bude i ostane zdrav. Dodaci prehrani predstavljaju hranu čija je svrha dopuniti uobičajenu prehranu, a koja predstavlja koncentrirane izvore hranjivih tvari ili druge tvari prehrambenog ili fiziološkog učinka, pojedinačne ili u kombinaciji, na tržištu u doziranom obliku. Neke vrste dodataka prehrani koji se mogu naći u slobodnoj prodaji sadrže anaboličke steroide, stimulanse i druge sastojke s karakteristikama dopinga. U radu autorica analizira vezu sporta i prehrane, posebice pravno uređenje dodataka prehrani za sportaše, njihovu vezu s nedozvoljenim doping sredstvima. Centralni dio rada posvećen je građanskopravnoj odgovornosti za stavljanje dodatka prehrani za sportaše na tržište.

Ključne riječi: *dodaci prehrani za sportaše, građanskopravna odgovornost, sportska prehrana, doping*

1. UVOD

Sport i prehrana usko su povezani, jer intenzivni trening izaziva pojačanu metaboličku, fizičku i psihičku aktivnost, pa su energetske potrebe sportaša veće nego potrebe ljudi koji se sportom ne bave aktivno. Svrha kreiranja prehrane za sportaše jest unapređenje njihove snage i izdržljivosti, a ovisi o vrsti sporta, spolu, dobi, prehrambenim navikama, kao i o drugim subjektivnim i objektivnim okolnostima. Dodacima prehrani smatra se hrana čija je svrha dopuniti uobičajenu prehranu, a koja predstavlja koncentrirane izvore hranjivih tvari ili druge tvari prehrambenog ili fiziološkog učinka, pojedinačne ili u kombinaciji, na tržištu u doziranom obliku, to jest oblicima kao što su kapsule, pastile, tablete, pilule i slično, vrećice praha, ampule tekućine, bočice na kapaljku, te ostali slični oblici. Na tržište se stavljaju isključivo zapakirani i to pojedinačno ili u kombinaciji. Označavanje, reklamiranje i prezentiranje dodataka prehrani mora biti takvo da proizvodu ne pripisuje svojstva prevencije, terapije ni liječenja bolesti ljudi niti upućuje na takva svojstva, ne sadrži navode koji upućuju da uravnotežena i raznolika prehrana ne može općenito pružiti primjerene količine hranjivih tvari. Budući da dodatke

prehrani (suplemente) u sportu treba gledati u kontekstu suplemenata u prehrani općenito, svako neznanje ili nekorištenje uopće, može imati negativne posljedice jer se dodaci prehrani uzimaju prema strogo utvrđenim pravilima (protokolima). Dodaci prehrani omogućavaju unos kritičnih nutrijenata kojima se postiže određeni ergogeni učinak (učinak koji poboljšava sportsku izvedbu), ili pak poboljšanje nutritivne kvalitete namirnica. No dodaci prehrani često postaju sami sebi svrha, s obzirom na to da služe samo kao nadopuna ciljanih tvari u prehrani. Uz to, problematičnom se posebice ukazuje primjena sumnjivih i neprovjerenih dodataka prehrani, čije uzimanje može rezultirati takvim štetnim posljedicama kao da je sportaš namjerno ili nenamjerno uzimao doping. Korištenje dodataka prehrani u sportu danas je raširena praksa, i većina vrhunskih sportaša konzumira neke dodatke prehrani. Mnogi od tih dodataka nemaju uopće učinak, ili zdravstvenu korist, a neki mogu, dapače, biti štetni ako se koriste u duljim vremenskim periodima u velikim količinama. Neki od dodataka prehrani sadrže velike količine potencijalno otrovnih sastojaka, dok drugi ne sadrže značajne količine sastojaka naznačenih na deklaracijama.¹ U radu autorica analizira vezu sporta i prehrane, daje pojmovno određenje dodatka prehrani, analizira njihovu vezu s nedozvoljenim doping sredstvima. Centralni dio rada posvećen je građanskopravnom uređenju dodataka prehrani za sportaše kao i civilnoj odgovornosti subjekata u poslovanju s hranom za stavljanje dodatka prehrani za sportaše na tržište.

2. SPORTSKA PREHRANA

„Ispravna prehrana bitan je čimbenik postizanja vrhunskih rezultata u športu. Sama zdrava prehrana ne može jamčiti športski uspjeh, ali će neodgovarajući režim prehrane zasigurno štetiti športaševu programu treniranja i ograničiti njegovu maksimalnu sposobnost na natjecanju. Pa ipak, usprkos tome, mnogi športaši imaju loše navike kada je u pitanju prehrana. Stoga je potrebno ustanoviti program vrednovanja prehrane, da bi se mogla pratiti prehrana športaša, te osigurati prikladnu edukaciju i korekciju.“² Odgovarajuća prehrana, primjerena određenom sportašu, pridonosi u velikoj mjeri unapređenju treninga i sportskih performansi, a ujedno sportašu omogućuje da tijekom karijere bude i ostane zdrav. Odgovarajuća prehrana ujedno štiti sportaša od ozljeda. Široki spektar proizvoda sportske prehrane dostupne na tržištu i proizvođačke tvrdnje o njihovim koristima (često utemeljene na selektivnim dokazima i pseudoznanosti) znaju sportašima često biti zbunjujuće.³

Znanost o sportskoj prehrani disciplina je koja postoji tek nekoliko desetljeća, a razvija se kao kombinacija znanosti o prehrani i sportske medicine. Krajem 60-ih godina prošlog stoljeća, Bergström je, zahvaljujući primjeni igle za biopsiju,

---

¹ Maughan, R. J., „Contamination of dietary supplements and positive drug tests in sport“, *Journal of sport sciences*, Vol. 23, 2005., str. 883-889.

² „Sport Medicine Manual, IOC Medical Commission“, 1990., u: Michell, L. J., *Encyclopedia of Sports medicine*, sage Publications, 2010., str. 1500.

³ Jeukendrup, A.; Gleeson, M., *Sport Nutrition*, Third edition, Human Kinetics, 2018., str. IX.

usmjerio pozornost na koristi manipuliranja zalihama mišićnog glikogena, što je dovelo do poznate strategije superkompenzacije glikogena. Slično se događa i danas, pa se sportaši mogu okoristiti primjenom novootkrivenih strategija, koje su rezultat drukčije primjene postojećih ili razvoja novih znanstvenih metoda.⁴ Prehrana utječe na sportsku izvedbu. Kako bi postigli željene rezultate sportaši moraju naporno trenirati, ali i poštovati posebne režime prehrane. Sportaši trebaju unositi dovoljno energije i nutrijenata, što se može postići konzumiranjem raznolike prehrane, adekvatne energetske vrijednosti i količine mikronutrijenata. Nedostatan unos dovodi do oslabljene adaptacije na trening i loše izvedbe, a može i naštetiti zdravlju sportaša. Različite zainteresirane strane i znanstvena tijela uveli su tijekom godina, za svoje potrebe, različite kategorizacije hrane za sportaše.⁵ Uzimajući u obzir te kategorizacije i postojeće tržište, u studiji FCEC-a utvrđene su sljedeće tri kategorije hrane za sportaše: (1) sportski napici; (2) proizvodi (na bazi bjelančevina) za jačanje i izgradnju mišića te za oporavak nakon vježbanja i (3) proizvodi za podizanje energije i poboljšanje rezultata vježbanja te proizvodi koje sportaši stalno upotrebljavaju kao dodatke prehrani. U 2014. godini vrijednost tržišta prehrambenih proizvoda i napitaka za sportaše na razini Europske unije iznosila je 3,07 milijardi eura (maloprodajna vrijednost) 12 13.. U razdoblju od 2009. do 2014. tržište hrane za sportaše na razini EU-a poraslo je za 11,2 %, što odgovara prosječnoj godišnjoj stopi rasta od 2,2 %. Taj rast uglavnom se temeljio na proizvodima na bazi bjelančevina, čija je potrošnja u tom razdoblju porasla za 68 %. Potrošnja proizvoda za podizanje energije i poboljšanje rezultata vježbanja porasla je za 54 %, dok je zabilježen pad potrošnje sportskih napitaka od 8 posto.⁶ Europska komisija za sigurnost hrane,⁷ dodacima prehrani naziva koncentrirane pripravke iz izvora hranjivih ili drugih tvari s hranjivim ili fiziološkim učinkom, koji imaju svrhu obogatiti uobičajenu prehranu.⁸ U sportskoj djelatnosti dodaci prihrani imaju efekt poboljšanja sportskih performansi ili imaju zdravstvene ili dijetarne ciljeve. Upotrebu podataka prehrani sportaši često loše i neracionalno kontroliraju.⁹

---

⁴ Šatalić, Z.; Sorić, M.; Mišigoj-Duraković, M., *Sportska prehrana*, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, 2016., str. IX.

⁵ Istraživanje hrane za sportaše – Završno izvješće – Konzorcij za ocjenu prehrambenog lanca (dalje: FCEC), odjeljak 3.1.1.1. http://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/special_groups_food/sportspeople/index_en.htm, 11. III. 2020.

⁶ Studija FCEC-a, odjeljak 3.2.1.1.

⁷ Europska agencija za sigurnost hrane (dalje u tekstu: EFSA) europsko je krovno tijelo za pitanja sigurnosti sa sjedištem u Parmi, u Italiji. Zadaća EFSA-e jest znanstvena procjena rizika i komunikacija o rizicima vezanima za cijeli prehrambeni lanac u cilju osiguravanja sigurnosti hrane na području Europe. Zadaće su Agencije pružiti institucijama Zajednice i državama članicama najbolja moguća znanstvena mišljenja u svim pitanjima propisanim zakonomodavstvom Zajednice i o svakom pitanju iz svog djelokruga, promicati i koordinirati razvoj jedinstvene metodologije procjene rizika iz područja u okviru svoje misije, pružati znanstvenu i tehničku potporu.

⁸ EFSA, Dodaci prehrani, dostupno na: <https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/food-supplements> 12. III. 2020.

⁹ Cioccia, M., „Medication and supplement use by athletes“, *Clinical Journal of Sport Medicine*, 24, 2005., str. 719

2.1. Pojmovno određenje dodatka prehrani

Dodatke prehrani definira i odredba članka 2. Direktive 2002/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 10. lipnja 2002. godine¹⁰ o usklađivanju zakona država članica u odnosu na dodatke prehrani (dalje u tekstu: Direktiva 2002/46/EZ) kao hrane čija je svrha dopuniti uobičajenu prehranu, a koja predstavlja koncentrirane izvore hranjivih tvari ili druge tvari prehranbenog ili fiziološkog učinka, pojedinačne ili u kombinaciji, na tržištu u doziranom obliku, to jest u oblicima kao što su kapsule, pastile, tablete, pilule i slično, vrećice praha, ampule tekućine, bočice na kapaljku te ostali slični oblici tekućine i praha namijenjeni za uzimanje u odmjerenim malim količinama. Hranjive tvari predstavljaju (odredba članka 2. Direktive 2002/46/EZ) vitamini i minerali. Pravilnikom o dodacima prehrani,¹¹ koji je svojim sadržajem usklađen s Direktivom 2002/46/EZ, dodacima prehrani, sukladno odredbi članka 3., smatraju se pripravci proizvedeni iz koncentriranih izvora hranjivih tvari ili drugih tvari s hranjivim ili fiziološkim učinkom koji imaju svrhu dodatno obogatiti uobičajenu prehranu u cilju održavanja zdravlja. Konzumiranjem te posebne vrste hrane potrošaču (sportašu) daje se dodatna mogućnost da sam ili uz pomoć stručne osobe pomaže svojem zdravlju. Kvaliteta dodataka prehrani, njihovi aktivni sastojci utječu na ukupnu zdravstvenu ispravnost jer su upravo sastav i namjena svrha stavljanja takvog proizvoda na tržište. Stoga je nužno kontrolirati i kvalitetni sastav, posebno aktivne sastojke, osim uobičajenih parametara zdravstvene ispravnosti za određenu kategoriju.¹² Ono što čini dodatak prehrani drugačijim od uobičajene hrane jesu komponente čija određena količina ima određeni utjecaj na zdravlje. Taj se utjecaj navodi u raznim navodima, odnosno tvrdnjama, engl. *Claims*.¹³ Tržište dodacima prehrani 2011. godine procijenjeno je na vrijednost od 142 milijarde dolara, a očekuje se da će ta brojka do 2017. godine narasti do 205 milijardi. Nagli rast omogućen je relativno blagom regulativom u mnogim zemljama koje dodatke prehrani svrstavaju u skupinu hrane, a ne lijekova.¹⁴

2.2. Dodaci prehrani i doping u sportu

Neke vrste dodataka prehrani koji se mogu naći u slobodnoj prodaji sadrže anaboličke steroide, stimulanse i druge sastojke s karakteristikama dopinga.¹⁵ Nije neobično da dodaci koji se prodaju u dućanima zdrave prehrane ili putem interneta sadrže zabranjene tvari koje nisu označene na deklaraciji proizvoda.

---

¹⁰ SL. L. 183.

¹¹ Narodne novine, br. 126/13.

¹² Pollak, L., „Dodaci prehrani i hrana za posebne prehranbene potrebe“, *Medicus*, 2008. Vol. 17, No. 1, str. 48.

¹³ Pollak, 2008., str. 48.

¹⁴ Van der Bijl, P., „Dietary supplements containing prohibited substances: A review (Part 1)“. *S Afr J SM*, 2014., 26(2), str. 59.

¹⁵ Avdagić, A; Jašić, M; Šubarić, D; Muhamedbegović, B; Azabagić, A., „Prehrana i doping u sportu“, *HRANOM DO ZDRAVLJA – Zbornik sažetaka i radova sa osmog međunarodnog simpozija / Šubarić, Drago; Jašić, Midhat (ur.)*. Tuzla, BiH: Farmaceutski fakultet Univerziteta u Tuzli, 2015. str. 10-1.

Tijekom prošlih nekoliko godina, značajan broj pozitivnih doping testova pripisao se krivo označenim ili kontaminiranim dodacima. Kao primjer, tijekom posljednjih godina postojao je velik broj slučajeva, uključujući i one na Olimpijskih igrama, sportaša iz različitih sportova čiji su testovi bili pozitivni na zabranjeni stimulans metilheksanamin (MHA), poznat i kao ekstrakt korijena geranija ili ulje geranija (čak i ako ne dolazi iz ulja ili biljke geranija).¹⁶ Naziv sastojka ponekad se ne nalazi na deklaraciji proizvoda, iako je na Popisu zabranjenih sredstava.¹⁷ Zato je označavanje i kontroliranje sadržaja podataka prehrani važno kako bi se izbjeglo nenamjerno uzimanje dopinga. Sportaši često nisu dovoljno educirani o štetnosti konzumiranja niti o mogućnosti prepoznavanja u hrani i u dodacima prehrani sastojaka koji imaju doping svojstva. Na taj način dovode se u opasnost u svoj organizam unijeti zabranjene sastojke i izlažu se riziku narušavanja zdravlja i ugrožavanja sportske karijere. Oko 61,9 % ispitanih sportaša uzimao je dodatke prehrani. Neki od razloga su povećanje sportskih performansi kao što su brzina (26 %), snaga (27 %) i izdržljivost (37 %). Znanje o dodacima prehrani i doping u među onima koji su ih konzumirali bila je: umjereno (67,9 %), nisko (14,2 %), nema saznanja (10,7 %), dobro poznavanje (7,1 %). Mjesta gdje su sportaši nabavljali dodatke prehrani najčešće su: apoteke (39,3 %), trener (25 %), prijatelji (14,3 %) i klub (3,6 %).¹⁸

Doping je sve veći problem u rekreativnom sportu, natjecateljskim amaterskim sportovima, fitness centrima i čak izvan svijeta sporta. U rekreativnom sportu, primarni cilj antidopinških mjera jest zaštita zdravlja ljudi koji vježbaju i integriteta rekreativnih sportskih okruženja. Istraživanja u svijetu pokazala su da upravo prisustvo nekih supstancija, kao npr. steroida i stimulansa, u dodacima prehrani mogu dovesti do pozitivnog doping testa.¹⁹ Međutim, nutritivna je suplementacija „sivo područje“, i što je više tvari stavljeno na listu zabranjenih tvari za sportaše,

---

¹⁶ Metilheksanamin poznat je i pod nazivom dimetilamilamin DMAA. Sastavni je dio biljnog ulja (od cvijeta geranija), ali može se dobiti i sintetičkim putem. Moguće ga je naći u lijekovima protiv hunjavice jer ima slično djelovanje kao efedrin. Zbog stimulativnih svojstava koristi se u brojnim energetskim pripravcima, a sastavni je dio i mnogih pripravaka za mršavljenje. Na listi zabranjenih sredstava Svjetske antidopinške agencije (WADA) nalazi se od 2010. godine. Sportaši ga slobodno mogu koristiti u procesu treninga i priprema, ali ako se nađe u uzorku uzetom tijekom natjecanja, onda podliježu sankcijama. Proslavljenju hrvatsku atletičarku, olimpijsku pobjednicu Sandru Perković suspendirala je na šest mjeseci Svjetska atomska federacija, a i sportske planove za tu, 2011. godinu pokvarilo joj je osvježavajuće energetsko piće Noxpump s okusom limuna i limete, koje je popila na mitinzima Dijamantne lige, uvjerena da u njegovu sadržaju nema ni jedne nedopuštene tvari. Napitak Noxpump ima ekstrakt geranija i to piše na poledini deklaracije, ali taj sastojak nije na popisu nedopuštenih. Problem je nastao što se iz njega izlučuje metilheksanamin, tvar koja je uvrštena na popis zabranjenih supstancija Svjetske antidopinške kontrole. To ne piše na deklaraciji proizvoda, pa je Sandra tu tvar nenamjerno unijela u svoje tijelo. Dostupno na: <https://www.vecernji.hr/enciklopedija/sandra-perkovic-18609>, www.vecernji.hr, 18. III. 2020.

¹⁷ Popis zabranjenih sredstava Svjetske antidopinške organizacije (WADA) za 2020. g. objavio je Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Dostupno na: <https://antidoping-hzta.hr/za-sportase/popis-zabranjenih-sredstava-sportasi/>, 18. III. 2020.

¹⁸ Azizi, M., Mali, A. D., Tabari, E., „Study of Prevalence of Supplement Use and Knowledge of Men National Team Rowers about Doping and Side Effect“, *World Applied Sciences Journal* 17 (6): 2012., str. 724-728.

¹⁹ Ahmetović, N; Avdagić, A., „Doping i dodaci prehrani u Bosni i Hercegovini“, *Drugi kongres u prevenciji dopinga u sportu*, Beograd, 2016., str. 82.

suplementi i biljni pripravci postižu sve veću popularnost kao način za „legalno“ postizanje bolje izvedbe.²⁰ Potrebna je stoga kvalitetnija edukacija stanovništva, a posebno sportaša o mogućim načinima unosa doping sredstava iz hrane i dodataka prehrani u organizam kao i štetnim posljedicama njihove konzumacije. Doping je, prema definiciji Međunarodnog olimpijskog odbora, „korištenje, uzimanje i davanje ljudskom organizmu stranih supstanci ili većih količina supstanci koje organizam sadrži, s ciljem da se na umjetni način stimuliraju, odnosno uvećavaju natjecateljske sposobnosti sportaša, što je u suprotnosti sa sportskom etikom, kao i fizičkim i mentalnim integritetom sportaša”.²¹ Prema Svjetskom kodeksu protiv dopinga Olimpijskog pokreta dopingom se smatra: (1) prisustvo zabranjene supstance ili njenih metabolita ili markera u uzorku urina ili krvi sportaša, (2) korištenje ili pokušaj korištenja zabranjene supstance ili zabranjene metode, (3) odbijanje ili nepristupanje davanju uzorka bez opravdanja, nakon obavijesti, kao što je ovlašteno u primjenjivim pravilima protiv dopinga ili na drugi način izbjegavanje davanja uzorka, (4) prekršaj primjenjivih zahtjeva u vezi s dostupnosti sportaša za testiranje izvan natjecanja uključujući neosiguravanje traženih informacija o mjestu prebivališta i propušteni testovi koji se proglašavaju na osnovi razumnih pravila, (5) neovlašteno upletanje ili pokušaj upletanja u bilo koji dio dopinške kontrole, (6) posjedovanje zabranjenih supstanci i metoda, (7) nezakonita trgovina zabranjene supstance ili metode te (8) davanje ili pokušaj davanja zabranjene supstance ili metode sportašu ili pomaganje, poticanje, prikrivanje ili druga vrsta suučesništva koja uključuje prekršaj pravila protiv dopinga ili pokušaj prekršaja.²² Korištenje određenih sredstava ili postupaka u cilju poboljšanja sposobnosti i postizanja boljih rezultata u sportu staro je koliko i sam sport. Gdje god je važno pobijediti, natjecatelji će u pravilu tražiti neko sredstvo, dozvoljeno ili nedozvoljeno, koje će im donijeti pobjedu. Ovo će posebno biti slučaj u izrazito kompetitivnim društvima, kao što je naše današnje. Stoga nas ne treba iznenađivati velika rasprostranjenost ovakvih sredstava u današnjem sportu.²³

---

²⁰ Nieper, A. (2005). „Nutritional supplement practices in UK junior national track and field athletes“, *Br J Sports Med*, 39, 645-649.

²¹ Izvor: Internetska stranica HOO-a: <http://www.hoo.hr/sport/doping/index.htm>, 25. III. 2020.

²² Budući da ne postoji općeprihvaćena pravna definicija izraza „doping“, pitanje što je doping svaka sportska organizacija sama određuje. Stoga nemaju sve međunarodne sportske organizacije jednaku definiciju dopinga. Kako su sportske organizacije ustrojene na hijerarhijskom principu, definicija dopinga prenosi se s međunarodnog na nacionalni nivo unutar nekog sporta. No, Kodeks protiv dopinga Svjetske antidoping agencije polako postaje standard koji usvaja sve više sportskih organizacija. Vieweg, Klaus, „The definition of doping and the proof of a doping offense (an anti-doping rule violation) under special consideration of German legal position“, *Marquette Sports Law Review*, Vol. 15.1., 2004-2005. str. 37-38.

²³ Pajčić, M.; Petković, T., „Doping i kaznenopravna odgovornost“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 45, 3/2008., str. 551.

3. GRAĐANSKOPRAVNO UREĐENJE DODATAKA PREHRANI ZA SPORTAŠE

3.1. Pravna regulativa dodataka prehrani

Kako je već bilo riječi, Europska komisija ustanovila je pravni okvir dodataka prehrani Direktivom 2002/46/EZ, a kemijski oblik vitamina i minerala koji se koriste u dodacima prehrani pravno je uređen Uredbom (EC) br. 1170/2009. od 30. studenoga 2009. godine o izmjeni Direktive 2002/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Uredbe (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća u odnosu na popise vitamina i minerala i njihovih oblika koji se mogu dodavati hrani, uključujući dodatke prehrani.²⁴ Treba napomenuti kako samo autorizirani, tj. dopušteni oblici minerala ili vitamina mogu biti sastavni dio dodataka prehrani, a njihov je popis sadržan u Aneksu II. Direktive 2002/46/EZ. Dodavanje drugih minerala i vitamina, koji nisu uvršteni na popis Aneksa, u ingerenciji je Registra EU-a, koji je oformljen Uredbom (EZ) br. 1925/2006. Kako bi se bilo koji novi sastojak dodao na autoriziranu listu, potrebno je odobrenje, tj. potvrda EFSA-e o njegovoj sigurnosti.²⁵ Sastav, označavanje i stavljanje na tržište dodataka prehrani u Republici Hrvatskoj regulirano je Zakonom o prehranbenim i zdravstvenim tvrdnjama te hrani obogaćenju nutrijentima²⁶ i setom podzakonskih akata, kao Pravilnikom o dodacima prehrani,²⁷ Pravilnikom o uvjetima za uvrštavanje u program monitoringa i provođenje programa monitoringa dodataka prehrani, hrane kojoj su dodani vitamini, minerali i druge tvari i hrane s prehranbenim i zdravstvenim tvrdnjama²⁸ i Pravilnikom o tvarima koje se mogu dodavati hrani i koristiti u proizvodnji hrane te tvarima čije je korištenje u hrani zabranjeno ili ograničeno.²⁹ Dodaci prehrani mogu se staviti na tržište samo zapakirani, u doziranim oblicima poput tableta i kapsula, ili kao prah, tekućine ili drugi primjereni oblici. Pravilnikom je određeno da vitamini i minerali dopušteni u proizvodnji dodataka prehrani mogu biti isključivo oni propisani Uredbom Europskog parlamenta i Vijeća br. 1170/2009. Druge tvari i sirovine propisane su posebnim propisom kojim se uređuje dodavanje tvari hrani. Količina vitamina i minerala prisutna u proizvodu mora biti izražena u mjernim jedinicama definiranim za svaki oblik u Uredbi (EZ) br. 1170/2009, te je uz nju potrebno izraziti postotak preporučenog dnevnog unosa propisanog u Uredbi (EU) br. 1169/2011 o informiranju potrošača o hrani (NN/126/2013).³⁰ U

²⁴ Službeni list Europske unije, L 314/36.

²⁵ *Dietary supplements, safety, efficacy and quality*, ed. Berginc, K; Kreft, S., Woodhead Publishing, 2015, str. 4.

²⁶ Narodne novine, br. 39/13., 114/18.

²⁷ Narodne novine, br. 126/13.

²⁸ Narodne novine, br. 83/13.

²⁹ Narodne novine, br. 160/13.

³⁰ Uredba (EU) br. 1169/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. godine o informiranju potrošača o hrani, izmjeni uredaba (EZ) br. 1924/2006 i (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Komisije 87/250/EEZ, Direktive Vijeća 90/496/EEZ, Direktive Komisije 1999/10/EZ, Direktive 2000/13/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Komisije 2002/67/EZ i 2008/5/EZ i Uredbe Komisije (EZ) br. 608/2004, Službeni list EU, L 304/18.

dodacima prehrani mogu se nalaziti različiti aditivi koji imaju svoju tehnološku svrhu, poput konzervansa, nosača, boja i sl. Zakonom o prehranbenim aditivima (Narodne novine, br. 39/13) propisano je provođenje Uredbe Europskog parlamenta 1333/2008 o prehranbenim aditivima.³¹ Uredba donosi popis svih dopuštenih prehranbenih aditiva zajedno s uvjetima njihova korištenja. Općenite su odredbe da prehranbeni aditivi mogu biti dopušteni ako prema znanstvenim dokazima ne predstavljaju opasnost za zdravlje potrošača, ako postoji nužna potreba za korištenjem aditiva te ako se njihovim korištenjem ne obmanjuje potrošača. Uredba sadrži poseban popis aditiva koji se mogu koristiti u dodacima prehrani, i to prema kategorijama kruti oblici, tekući oblici te sirupi i oblici za žvakanje. Uz ime aditiva navodi se i njegov E-broj, namirnice kojima se može dodati, uvjeti u kojima se može koristiti i, ako je potrebno, posebna upozorenja. Proizvođači su obvezni poštovati maksimalne dopuštene količine, a ako one nisu propisane, vrijede načela dobre proizvođačke prakse da se aditiv ne dodaje u količini većoj od potrebne da se postigne željeni učinak. Odredba članka 7. Pravilnika o dodacima prehrani određuje kako svaki dodatak prehrani na tržištu mora na deklaraciji sadržavati jasno istaknut navod „dodatak prehrani”, upozorenje o prekoračenju dnevnih doza, izjavu da dodatak prehrani ne zamjenjuje uravnoteženu prehranu, izjavu da je proizvod potrebno čuvati izvan dohvata djece te, ako je potrebno, dodatna upozorenja. Kod tvari biljnog podrijetla potrebno je navesti hrvatski i latinski naziv biljke te hrvatski naziv organa biljke i količinu hranjivih i drugih tvari s fiziološkim učinkom. Da bi proizvođač stavio dodatak prehrani na hrvatsko tržište, potrebno ga je prijaviti u program monitoringa, odnosno praćenja podataka prehrani (odredba članka 9. Pravilnika o dodacima prehrani).

Deklaracija³² za dodatke prehrani i dijetetske proizvode specifična je i mora zadovoljavati određene zahtjeve. Proizvođači podataka prehrani pri označavanju, reklamiranju ili prezentiranju, temeljem odredbe članka 6. Pravilnika o dodacima prehrani ne smiju proizvodu pripisivati ni upućivati na preventivna, terapijska ili ljekovita svojstva, osim ako ne zadovoljava uvjete koje postavlja Zakon o prehranbenim i zdravstvenim tvrdnjama te hrani obogaćenju nutrijentima (Narodne novine, br. 126/2013, 114/18). Također, ne smiju upućivati kako uravnotežena prehrana ne može pružiti dovoljne količine hranjivih tvari. Kemijski oblici vitamina

---

³¹ Uredba (EZ) br. 1333/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o prehranbenim aditivima SI. I. 354.

³² Deklaracija podrazumijeva bilo koje riječi, podatke, trgovačke nazive, slike, simbole i sve ostale navode koji se vežu uz proizvod, i to na način da ne obmanjuju krajnjeg potrošača. Ono što čini dodatak prehrani drukčijim od uobičajene hrane jesu komponente, odnosno biološki aktivne tvari, čija određena količina ima i određeni utjecaj na zdravlje, koji se navodi kroz različite navode, odnosno tvrdnje. Osim prehranbenih i zdravstvenih tvrdnji (kratkim informacijama na deklaraciji bilo kojega prehranbenog proizvoda, koja upućuje na to da proizvod može biti prehranbeno i zdravstveno koristan, u smislu ublažavanja, olakšavanja, poboljšanja, reguliranja, povećanja ili smanjenja određenih stanja organizma), na deklaraciji se obvezno moraju navesti količine aktivnih sastojaka u preporučenoj dnevnoj dozi, kompletan sastav proizvoda sa svim sastojcima navedenima u opadajućem nizu, s obzirom na masu, količine vitamina i minerala s kemijskim oblicima, uz postotak preporučenoga dnevnog unosa (% PU), naziv biljne vrste na hrvatskom i latinskom jeziku uz biljni organ koji se koristi, upute za upotrebu kojima se potrošača točno obavještava o načinu primjene proizvoda, uvjetima čuvanja, podacima o proizvođaču i tvrtki odgovornoj za stavljanje na tržište.

i minerala koji se mogu koristiti u proizvodnji dodataka prehrani propisani su u Uredbi Komisije (EZ) br. 1170/2009 od 30. studenoga 2009. o izmjeni Direktive 2002/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Uredbe (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća u odnosu na popise vitamina i minerala i njihovih oblika koji se mogu dodavati hrani, uključujući dodatke prehrani, Uredbi Komisije (EU) br. 1161/2011 od 14. studenoga 2011. o izmjeni Direktive 2002/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, Uredbe (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća i Uredbe Komisije (EZ) br. 953/2009 u pogledu popisa mineralnih tvari koje se mogu dodavati hrani i Uredbi Komisije (EU) br. 119/2014 od 7. veljače 2014. o izmjeni Direktive 2002/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Uredbe (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu kromom obogaćenog kvasca koji se koristi za proizvodnju dodataka prehrani i kromovog (III) laktata trihidrata koji se dodaje hrani.

3.2. Stavljanje dodataka prehrani na tržište u RH

Trgovačka društva ili obrti koji posluju s dodacima prehrani smatraju se subjektima u poslovanju s hranom (dalje u tekstu: SPH). Za dodatak prehrani koji u svom sastavu sadrži tvari prema Pravilniku o tvarima koje se mogu dodavati hrani i koristiti u proizvodnji hrane te tvarima čije je korištenje u hrani zabranjeno ili ograničeno³³ potrebno je dostaviti obavijest o stavljanju na tržište Republike Hrvatske Ministarstvu zdravstva i to putem javnog portala središnjega informacijskog sustava sanitarne inspekcije (SISSI).³⁴ Uz obavijest o stavljanju na tržište, potrebno je dostaviti dokumentaciju.³⁵ Podnošenje obavijesti kao i izdavanje potvrda o zaprimljenoj obavijesti, obavlja se elektroničkim putem. Subjekt u poslovanju koji je dostavio potpunu obavijest za dodatak prehrani čiji je sastav i označavanje u skladu sa zahtjevima čl. 4. Pravilnika o uvjetima za uvrštavanje u program monitoringa i provođenje programa monitoringa dodataka prehrani, hrane kojoj su dodani vitamini, minerali i druge tvari i hrane s prehrambenim i zdravstvenim tvrdnjama, ne mora čekati potvrdu o uvrštavanju u program monitoringa te proizvod može staviti na tržište Republike Hrvatske i prije dostavljene potvrde Ministarstva zdravstva. Za dodatke prehrani koji sadrže biljne vrste, ekstrakte biljnih vrsta i druge tvari, a koje nisu navedene u Prilozima Pravilnika o tvarima koje se mogu dodavati

³³ Vitamine i/ili minerale, čiji su kemijski oblici sukladni propisima iz točke 2. ovog naputka i čiji preporučeni dnevni unos ne prelazi najveći dopušteni dnevni unos sukladno Prilogu I. Pravilnika o tvarima koje se mogu dodavati hrani i koristiti u proizvodnji hrane te tvarima čije je korištenje u hrani zabranjeno ili ograničeno (Narodne novine br. 160/13) /ili – druge tvari, biljne vrste i gljive prema Prilogu II. Pravilnika o tvarima koje se mogu dodavati hrani i koristiti u proizvodnji hrane te tvarima čije je korištenje u hrani zabranjeno ili ograničeno.

³⁴ Dostupan preko linka: https://registar.zdravlje.hr/SISSI_JavneForme, 25. III. 2020.

³⁵ Ispunjeni obrazac, tekst koji označava proizvod na hrvatskom jeziku (deklaraciju), idejno rješenje ambalaže, izjavu o količini (masi) polazne biljne droge i vrsti ekstrakcijskog otapala, za biljne vrste kod kojih je to naznačeno, dokaz o kemijskim oblicima minerala i vitamina ako su dodani (npr. proizvođačka specifikacija gotovog proizvoda ili sirovine), presliku uplatnice za pokrivanje troškova monitoringa, izjavu o količini (masi) polazne biljne droge i vrsti ekstrakcijskog otapala, za biljne vrste, dokaz o kemijskim oblicima minerala i vitamina ako su dodani.

hrani i koristiti u proizvodnji hrane te tvarima čije je korištenje u hrani zabranjeno ili ograničeno ili koji sadrže vitamine, minerale, ali prelaze maksimalne dopuštene količine navedene u Pravilniku o tvarima koje se mogu dodavati hrani i koristiti u proizvodnji hrane te tvarima čije je korištenje u hrani zabranjeno ili ograničeno, i/ili na kojima se nalaze navodi koji se tumače kao zdravstvena tvrdnja a ne nalaze se na listi odobrenih tvrdnji – odobrvat će se samo tzv. „on hold“ tvrdnje (tvrdnje za koje još nije dovršena procjena EFSA-e i/ili razmatranje Europske komisije). Prije stavljanja na tržište RH valja podnijeti zahtjev za stavljanje na tržište³⁶ Republike Hrvatske Ministarstvu zdravstva, o čemu se donosi rješenje. Rješenjem se, pak, utvrđuje da su vrsta i količina hranjivih tvari i drugih tvari s fiziološkim učinkom preporučene za dnevnu dozu dopuštene. Kada se dodatku prehrani značajno mijenja količina hranjivih tvari ili drugih tvari s fiziološkim učinkom (više od 15 % u odnosu na prvotni proizvod) ili su proizvodu dodane nove hranjive tvari ili druge tvari s fiziološkim učinkom, takav proizvod se smatra novim proizvodom za koji je subjekt u poslovanju s hranom prije stavljanja na tržište Republike Hrvatske obvezan dostaviti novu obavijest o stavljanju na tržište izmijenjenog proizvoda odnosno podnijeti novi zahtjev za izdavanje rješenja. Kada se u dodacima prehrani mijenjaju sastojci koji se ne smatraju hranjivim tvarima ili drugim tvarima s fiziološkim učinkom (npr. aditivi, aroma, pomoćne tvari, nosači i sl.), ne dostavlja se nova obavijest odnosno zahtjev za donošenje rješenja o uvrštavanju u program monitoringa niti je potrebno tražiti izmjene već ishodenih rješenja i potvrda. U slučaju da subjekt u poslovanju s hranom prestane stavljati na tržište Republike Hrvatske dodatak prehrani za koji je dostavio obavijest odnosno ishodio rješenje, obvezan je o istom obavijestiti Ministarstvo.

---

³⁶ Uz zahtjev, potrebno je dostaviti sljedeću dokumentaciju: podatke o subjektu u poslovanju s hranom koji je odgovoran za provedbu propisa o hrani, podatke koji označavaju proizvod na hrvatskom jeziku u skladu s propisima o hrani, originalnu ambalažu ili idejno rješenje ambalaže, proizvođačku specifikaciju s podacima o kvalitativnom i kvantitativnom sastavu proizvoda (u originalu ako je na hrvatskom ili engleskom jeziku, odnosno ako nije, ovjerene preslike prijevoda na hrvatski ili engleski jezik), Izvod iz Upisnika registriranih objekata Ministarstva, ako se hrana ili dodatak prehrani proizvodi u Republici Hrvatskoj, preslik uplatnice za plaćanje troškova monitoringa, dokaz o kemijskim oblicima vitamina i minerala za proizvode koji ih sadrže, podrijetlo, način dobivanja, kemijski sastav (glavne komponente), podatke o količini aktivnih tvari, navode o interakcijama, navode i/ili dokaze o netoksičnosti i sigurnosti primjene kod ljudi, za biljne vrste i/ili druge tvari koje se ne nalaze u priložima Pravilnika o tvarima koje se mogu dodavati hrani i koristiti u proizvodnji hrane te tvarima čije je korištenje u hrani zabranjeno ili ograničeno (Narodne novine br. 160/13), dokaz da proizvod ili sastojci proizvoda udovoljavaju posebnim propisima koje se odnose na novu hranu.

3.3. Građanskopravna odgovornost subjekta u poslovanju s hranom koji stavlja dodatak prehrani za sportaše na tržište

Subjekt u poslovanju s hranom, kako pravne subjekte koji se bave bilo kojom fazom poslovanja s hranom naziva Uredba (EZ) br. 178/2002,³⁷ označava bilo fizičku bilo pravnu osobu koja je odgovorna za osiguranje i ispunjavanje zahtjeva propisa o hrani unutar poduzeća za poslovanje s hranom koji ona nadzire. Poduzeće za poslovanje s hranom podrazumijeva bilo koje poduzeće, bez obzira na to ostvaruje li dobit ili ne, bez obzira na to je li javno ili privatno, u sklopu kojeg se izvršavaju poslovi vezani za bilo koju fazu proizvodnje, prerade i distribucije hrane. Subjekt u poslovanju s hranom može biti primarni proizvođač, sudionik u prerađivačkoj industriji ili pak sudionik u maloprodaji i ugostiteljstvu. Subjekti u poslovanju s hranom iz bilo kojeg od ovih triju sektora primarno su odgovorni za sigurnost hrane, stoga u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije moraju osigurati da hrana udovoljava zahtjevima propisa, pri čemu su zadovoljeni svi relevantni preduvjetni programi i zahtjevi higijene. Obveza je subjekta u poslovanju s hranom koji je stavio dodatak prehrani (pa i onaj za sportaše) na tržište – povlačenje i opoziv s tržišta onog proizvoda za koji postoji sumnja da ne udovoljava zahtjevima zdravstvene ispravnosti te obavijest o tome nadležnim tijelima. Ukoliko je zdravstveno neispravna hrana već stavljena na tržište, subjekt u poslovanju s hranom mora o tome obavijestiti potrošače. Subjekt u poslovanju s hranom ima i daljnju obvezu informiranja potrošača o prehrambenim proizvodima na način da označavanje, reklamiranje i prezentiranje ne smije zavarati potrošača. Ako subjekt u poslovanju s hranom smatra ili ima razloga vjerovati da hrana koju je uvezao, proizveo, preradio, izradio ili distribuirao ne ispunjava zahtjeve sigurnosti hrane, odmah pokreće postupak povlačenja te hrane s tržišta kad ta hrana više nije pod njegovom neposrednom kontrolom i o tome obavještava nadležna tijela. Š obzirom na to da se Zakonom o zaštiti potrošača³⁸ uređuje zaštita osnovnih prava potrošača³⁹ pri kupnji proizvoda⁴⁰ i usluga, kao i pri drugim načinima stjecanja proizvoda i usluga na tržištu, između ostalog i pravo na zaštitu od opasnosti za život, zdravlje i imovinu,⁴¹ a da odredba članka 4., stavak 2. Zakona o zaštiti potrošača, sukladno pravilu *lex specialis derogat legi generali* određuje kako se na obveznopravne odnose potrošača i trgovca primjenjuju opća

---

³⁷ Uredba (EZ) 178/2002 Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju općih načela i uvjeta zakona o hrani, osnivanju europske agencije za sigurnost hrane te utvrđivanje postupaka u područjima sigurnosti hrane. Službeni list Europske unije, L031/1. Ona predstavlja Opći zakon o hrani na području EU-a, i kao takva utvrđuje definicije, odgovornosti i opća načela kojima se pravno regulira područje hrane, kako na razini EU-a tako i na nacionalnim razinama. Vidi na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32002R0178> 25.03.2020.

³⁸ Zakon o zaštiti potrošača, Narodne novine br. NN 41/14, 110/15, 14/19.

³⁹ "Potrošač" je, prema pojmovnom određenju članka 5. Zakona o zaštiti potrošača svaka fizička osoba koja sklapa pravni posao ili djeluje na tržištu izvan svoje trgovačke, poslovne, obrtničke ili poslovne djelatnosti.

⁴⁰ "Proizvod" je sukladno članka 5. Zakona o zaštiti potrošača svaka roba ili usluga, uključujući prava, obveze i nekretnine.

⁴¹ Članak 1. Zakona o zaštiti potrošača.

pravila obveznog prava (sadržana u Zakonu o obveznim odnosima,⁴² dalje u tekstu: ZOO 05), na takve i slične situacije, gdje bi potrošaču (sportašu- konzumentu određenog dodatka prehrani za sportaše) neispravnim proizvodom bila nanesena šteta, primjenjuju se pravila objektivne odgovornosti za štetu. U hrvatskom pravu odgovornost za štetu izazvanu neispravnim proizvodom predstavlja vrstu objektivne izvanugovorne odgovornosti za štetu,⁴³ uređenu odredbama ZOO-a. Proizvođač koji stavi u promet neki proizvod odgovara za štetu prouzročenu neispravnošću tog proizvoda bez obzira na krivnju.⁴⁴ Prema tome, krivnja nije uvjet odgovornosti, i nije nužno da je proizvođač u ugovornom odnosu s oštećenikom. Radilo se o širem ili pak užem lancu distribucije proizvoda (proizvođač – potrošač), praktično svi sudionici potencijalno su odgovorni za štetu prouzročenu neispravnošću proizvoda. ZOO 05 ne navodi koje su vrste neispravnosti obuhvaćene pojmom „neispravan proizvod”.

Međutim, zakon izričito navodi kriterije prema kojima će se ocjenjivati je li određen proizvod neispravan ili nije. Tako sukladno odredbi članka 1075., stavak 1. ZOO 05 proizvod nije ispravan ako – uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, a poglavito način na koji je proizvod predstavljen, svrhe u koje, prema razumnom očekivanju, proizvod može biti uporabljen te vrijeme kad je proizvod stavljen u promet – ne pruža sigurnost koja se od takva proizvoda opravdano očekuje. Proizvod se neće smatrati neispravnim samo zbog toga što je naknadno bolji proizvod stavljen u promet, izričito navodi odredba članka 1075., stavka 2. ZOO 05. Kao glavnu odgovornu osobu ZOO 05 predviđa proizvođača.⁴⁵ Pojam proizvođača određen je dosta široko i obuhvaća osobu koja je izradila gotov proizvod, osobu koja je proizvela sirovinu, samostalni ili nesamostalni dio ugrađen u gotov proizvod, kao i osobu koja se, obilježavanjem proizvoda svojim imenom, žigom ili kakvim drugim znakom raspoznavanja predstavlja kao proizvođač. Ako je proizvod uvezen, uzima se da je proizvođač osoba koja je uvezla proizvod radi prodaje, davanja u zakup ili bilo kojeg drugog oblika stavljanja proizvoda u promet i odgovara solidarno s ranije navedenim osobama. Ako nije moguće utvrditi tko je proizvođač, proizvođačem se smatra svaka osoba koja proizvod stavlja u promet, osim ako ta osoba u razumnom roku ne obavijesti oštećenika o osobi od koje je nabavila proizvod. Isto vrijedi i u slučaju da se ne može utvrditi tko je uvezao proizvod, pa i onda ako su ime, tvrtka ili naziv proizvođača navedeni na proizvodu. Sukladno odredbi članka 1076. ZOO 05, u obzir dolazi i odgovornost distributera proizvoda, ali samo ako oštećenik ne može utvrditi tko je proizvođač, odnosno tko je uvoznik proizvoda.⁴⁶ Podredno

---

⁴² Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.

⁴³ Odštetna odgovornost proizvođača stvari s takvim nedostatkom jest izvanugovorna i ne ovisi o njegovoj krivnji. Prema tome, je li tuženik znao ili ne da su jaja kojima je proizveo kremšnite, a koje je kupio od K. V. bila zdravstveno i higijenski neispravna, u kojima je bio uzročnik salmonele, nije od odlučnog značenja, pa se tuženik neosnovano poziva na odredbu članka 177. st. 2. ZOO-a radi otklanjanja svoje odgovornosti. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1089/00-2, 18. XI. 2003., <http://sudskapraksa.vsrh.hr/SuPra/>, 1. IV. 2020.

⁴⁴ Članak 1073, st. 1. ZOO 05.

⁴⁵ Članak 1076. ZOO 05.

⁴⁶ Opširnije u Baretić, M. (2005), *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Zagreb, str. 232-240.

odgovornog distributera ZOO 05 definira kao „osobu koja proizvod stavlja u promet”, a to nije proizvođač gotovog proizvoda niti je osoba koja se kao takva predstavlja, kao ni uvoznik. Distributer se može osloboditi odgovornosti ako u razumnom roku obavijesti oštećenika o proizvođaču ili uvozniku, odnosno o osobi od koje je nabavila proizvod. Distributer može nabaviti proizvod od bilo koga u distributivnom lancu, tj. od proizvođača, uvoznika, trgovca na veliko itd. Sukladno odredbi članka 1077. ZOO 05, ako više osoba odgovara za štetu prouzročenu neispravnošću proizvoda, njihova je odgovornost solidarna. Oštećenik je određen prema kriteriju pretrpljene štete, tako da se u obzir uzima pretrpljena imovinska šteta nastala smrću ili tjelesnom ozljedom, šteta prouzročena uništenjem ili oštećenjem oštećenikove stvari koja je uobičajeno namijenjena za osobnu uporabu te koju je oštećenik uglavnom rabio u tu svrhu. Naknadu neimovinske štete prouzročene neispravnošću proizvoda može se zahtijevati samo prema općim pravilima odgovornosti za štetu, odnosno prema odredbama članka 19. u vezi s člankom 1046., 1100. i 1101. ZOO 05.⁴⁷ Na obujam naknade imovinske štete prouzročene smrću ili tjelesnom ozljedom na odgovarajući način primjenjuju se posebne odredbe ZOO 05 o naknadi (popravljanju) imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede i oštećenja zdravlja.⁴⁸ Štetnu radnju u smislu odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom predstavljalo bi stavljanje u promet neispravnog proizvoda, za koju proizvođač odgovara kao i za svaki drugi civilni delikt ako su ispunjene zakonom određene pretpostavke.⁴⁹ Iako pojam „stavljanje u promet” nije zakonski definiran, smatra se da je proizvod stavljen u promet kad je dobrovoljno ustupljen drugoj osobi zbog prodaje ili distribucije u ekonomske svrhe. Također, ističe se da proizvod može biti samo jednom pušten u promet, i to u trenutku napuštanja tvorničkih vrata.⁵⁰ Odredba članka 1073., stavka 8. ZOO 05 uređuje teret dokaza, koji je na oštećeniku.

---

⁴⁷ Članak 1073, st. 4. ZOO 05.

⁴⁸ Članak 1073., st. 5. ZOO RH glasi: Obujam naknade imovinske štete prouzročene smrću ili tjelesnom ozljedom. Na odgovarajući se način primjenjuju posebne odredbe ovoga zakona o naknadi imovinske štete u slučaju smrti, tjelesne ozljede i oštećenja zdravlja. Odredba članka 1093. ZOO 05 kaže: (1) Tko prouzroči nečiju smrt, dužan je naknaditi uobičajene troškove njegova pogreba. (2) On je dužan naknaditi i troškove njegova liječenja od zadobivenih ozljeda i druge potrebne troškove u vezi s liječenjem te zaradu izgublenu zbog nesposobnosti za rad. Članak 1094. (1) Osoba koju je poginuli uzdržavao ili redovito pomagao, kao i ona osoba koja je po zakonu imala pravo zahtijevati uzdržavanje od poginulog, ima pravo na naknadu štete koju trpi gubitkom uzdržavanja, odnosno pomaganja. (2) Ta se šteta naknada plaćanjem novčane rente čiji se iznos odmjerava s obzirom na sve okolnosti slučaja, a koji ne može biti viši od onoga koji bi oštećenik dobivao od poginulog da je ostao u životu. Članak 1095. ZOO 05: (1) Tko drugome nanese tjelesnu ozljedu ili mu naruši zdravlje, dužan je naknaditi mu troškove liječenja i druge potrebne troškove s tim u vezi, a i zaradu izgublenu zbog nesposobnosti za rad za vrijeme liječenja. (2) Ako ozlijeđeni zbog potpune ili djelomične nesposobnosti za rad gubi zaradu, ili su mu potrebe trajno povećane, ili su mogućnosti njegova daljnjeg razvijanja i napredovanja uništene ili umanjene, odgovorna osoba dužna je plaćati ozlijeđenom određenu novčanu rentu kao naknadu za štetu.

⁴⁹ Petrić, S. (2001), „Odgovornost proizvođača za štete od nedostatka na proizvodu u hrvatskom pravu i pravu Europske unije“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 4., str. 376.

⁵⁰ Although the term is not defined in the directive it is submitted that a product is “put into circulation” when it has been delivered to another person in the course of business. An alternative view is that this occurs the moment the goods have left the factory gates. Whichever is correct, it is clear that it is not essential that the goods should have been put into circulation as the result of any contract or even that any payment should be involved. So for example promotional gifts and free samples would be included within that definition. Vidi u Geddes, A. (1992). *Product and Service Liability in the EEC*, London, str. 31.

Da bi oštećenik stekao pravo naknade prouzročene štete, dužan je tako dokazati neispravnost proizvoda, štetu i uzročnu vezu između neispravnosti proizvoda i štete. Sukladno odredbama članka 1078. ZOO 05 odgovorna osoba može se osloboditi od odgovornosti ako dokaže da nije stavila proizvod u promet; da iz okolnosti slučaja proizlazi da neispravnost, a ni njezin uzrok, nisu postojali u vrijeme kad je stavio proizvod u promet; da proizvod nije proizveden za prodaju, davanje u zakup ili bilo koju drugu poslovnu svrhu, kao ni da je proizveden ili stavljen u promet u okviru njegova poslovanja; da je neispravnost posljedica pridržavanja prisilnih propisa koji su bili na snazi u trenutku kad je stavio proizvod u promet; da stanje znanosti ili tehničkog znanja u vrijeme stavljanja proizvoda u promet nije omogućavalo otkrivanje neispravnosti; da je šteta prouzročena isključivo radnjom oštećenika ili osobe za koju on odgovara, odnosno radnjom treće osobe koju proizvođač nije mogao predvidjeti i čije posljedice nije mogao izbjeći ili otkloniti. Proizvođač dijela proizvoda oslobađa se odgovornosti i ako dokaže da je neispravnost prouzročena konstrukcijom glavnog proizvoda ili uputama dobivenima od proizvođača glavnog proizvoda. Proizvođač se djelomično oslobađa odgovornosti ako je nastanku štete djelomično pridonio oštećenik ili osoba za koju on odgovara. Ako je nastanku štete djelomično pridonijela treća osoba, ona odgovara solidarno s proizvođačem. Sukladno članku 1079. ZOO 05, odgovornost proizvođača nije dopušteno ugovorom s oštećenikom unaprijed isključiti ili ograničiti, a ugovorna odredba suprotna tom pravilu bit će ništetna. Prema odredbi članka 1080., stavak 1. ZOO 05, subjektivni zastarni rok iznosi tri godine. Taj rok započinje teći od trenutka kad je oštećenik saznao ili morao saznati za tri elementa koja moraju kumulativno postojati, a to su šteta, neispravnost proizvoda i osoba proizvođača. Prekluzivni rok u kojem oštećenik može tražiti naknadu prouzročene štete, nakon proteka kojeg mu se to pravo gasi, iznosi deset godina od dana njegova stavljanja u promet, osim ako je u tom roku protiv proizvođača pokrenut postupak pred sudom ili drugim nadležnim tijelom radi utvrđivanja ili ostvarivanja tražbine na popravljivanje štete. ZOO 05 predviđa i kvantitativno ograničenje odgovornosti za štete prouzročene neispravnim proizvodom. Tako oštećenik ima pravo na naknadu štete prouzročene uništenjem ili oštećenjem stvari samo za dio štete koji prelazi kunsku protuvrijednost iznosa od 500 eura.⁵¹ Ovo kvantitativno ograničenje služi zaštiti štetnika od potencijalno mnogobrojnih tužbi zbog bagatelnih šteta, a ne smijemo zanemariti ni rasterećujući učinak na sudove. S obzirom na to da iznesena pravila ZOO 05 o odgovornosti za štetu izazvanu neispravnim proizvodom ne mogu u cijelosti zadovoljiti potrebe oštećenika jer ne omogućuju potpunu naknadu štete prouzročene neispravnošću proizvoda, oštećenik koji je želi ostvariti može se koristiti nekim od ostalih pravnih osnova.⁵²

---

⁵¹ Članak 1073., st. 3. ZOO 05.

⁵² To su pravila o odgovornosti za štetu prouzročenu opasnom stvari ili opasnom djelatnošću (članak 1063. – 1067. ZOO 05), pravila o odgovornosti za materijalne nedostatke ispunjenja (članak 357., u vezi s člankom 400. – 422. ZOO 05) te pravila o ugovornoj (članak 342. – 349. ZOO 05) i izvanugovornoj odgovornosti za štetu (članak 1045. – 1067. ZOO 05).

4. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Sport i prehrana usko su povezani, jer intenzivni trening izaziva pojačanu metaboličku, fizičku i psihičku aktivnost, pa su energetske potrebe sportaša veće nego potrebe ljudi koji se sportom ne bave aktivno. Danas su profesionalni sport, ali i ozbiljnija rekreativna aktivnost gotovo nezamislivi bez pomno planirane i prilagođene prehrane te primjene posebnih dodataka prehrani za sportaše. Pravilna prehrana iznimno je važan faktor pri postizanju vrhunskih rezultata sportaša, bilo da govorimo o vremenu treniranja prije natjecanja, bilo da je riječ o periodu kada sportaši nisu u pripremama za natjecanje. Dodaci prehrani spadaju u jednu kategoriju prehrambenih proizvoda te se svi horizontalni (opći) propisi o hrani primjenjuju i na njih. Tržište dodataka prehrani svakim danom biva sve veće i ljudima je dostupan velik broj dodataka prehrani od još više proizvođača koji se razlikuju u cijeni i kvaliteti.

Kod izbora dodataka prehrani, preporučljivo je posavjetovati se sa stručnjacima glede pravilnog izbora dodataka prehrani s obzirom na postojeće zdravstveno stanje, moguće tegobe i lijekove ako se koriste, imajući u vidu sportske ciljeve pojedinca s obzirom na dob, spol, tip treninga i konačni cilj. Učestalost korištenja dodataka prehrani kod sportaša zadnjih desetljeća u velikom je porastu, a znanstveno utemeljene studije o njihovoj sigurnosti, kvaliteti i djelotvornosti ne prati broj novih proizvoda dostupnih na tržištu.⁵³ Korištenje čistih vitaminskih dodataka prehrani legalno je i etično. Ipak, određeni vitaminski dodaci prehrani za sportaše, koje stavljaju na tržište beskrupulozni podznetnici, mogu sadržavati zabranjena doping sredstva. Sportaši koji koriste vitaminske dodatke prehrani trebali bi ih nabavljati samo od vjerodostojnih sigurnih izvora, s odgovarajućim vidljivim certifikatima.⁵⁴ Neki autori tvrde kako sportaši u pojačanim sustavima treninga trebaju veći unos određenih vitamina, kao na primjer tiamina (B1), riboflavina (B2), vitamina B6 zbog veće potrošnje energije, ali da se povećan unos tih vitamina može jednako postići povećanim unosom određene hrane bogate tim tvarima.⁵⁵ Najčešći dodaci prehrani koje sportaši koriste jesu vitamini, od kojih najviše vitamini B-kompleksa, vitamin C, vitamin D i vitamin E, te minerali, kalcij, magnezij i željezo, proteinski suplementi, BCAA (branched – chain amino acids) ili aminokiseline razgranatog lanca, L – karnitin te kreatin.⁵⁶ Kod mladih sportaša, posebice, pokazalo se, postaji jaz između svjesnosti i znanja o sportskoj prehrani i pravilnog korištenja dodataka

---

⁵³ Darvishi, L., Askari, G., Hariri, M. et al., „The use of nutritional supplements among male collegiate athletes“, *Int J Prev Med.* 2013; 4 (Suppl 1), str. 68-72; Petróczy, A., Naughton, D. P., Pearce, G., Bailey, R., Bloodworth, A., McNamee, M., „Nutritional supplement use by elite young UK athletes: fallacies of advice regarding efficacy“, *J Int Soc Sports Nutr.*, 2008; 5: 22.

⁵⁴ Williams, M., „Dietary supplements and sport performance; Introduction and Vitamins“, *Journal of the International Society of Sports Nutrition*, 1(2): 1-6, 2004., str. 4.

⁵⁵ Manore, M., „Vitamins and minerals: Part I. How much do I need?“, *ACSM's Health & Fitness Journal*, 2001A; 5(3): 33-35.

⁵⁶ Stojanovska, L. (2018), *Neželjeni učinci primjene lijekova i dodataka prehrani u sportaša* (diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:184:948035>, 1. IV. 2020.

prehrani i glavne motivacije za njihovo uzimanje – poboljšanja sportskih rezultata.⁵⁷ Ovi podaci govore u prilog potrebi nadzora stručnih i educiranih osoba sportskog razvoja mladih sportaša, u kontekstu njihove izbalansirane i uravnotežene prehrane.⁵⁸

Prije stavljanja na tržište, dodaci prehrani prijavljuju se i po potrebi uvrštavaju u proces monitoringa pri Ministarstvu zdravstva. Pritom se podnose analize i sva potrebna dokumentacija te izvode dodatne analize koje zatraži Ministarstvo. Sve zdravstvene tvrdnje označene na dodacima prehrani prethodno mora odobriti EFSA. Subjekt u poslovanju s hranom može biti primarni proizvođač, sudionik u prerađivačkoj industriji ili pak sudionik u maloprodaji i ugostiteljstvu. Subjekti u poslovanju s hranom iz bilo kojeg od ovih triju sektora primarno su odgovorni za sigurnost hrane. Odredba članka 4., stavak 2. Zakona o zaštiti potrošača, sukladno pravilu *lex specialis derogat legi generali*, određuje kako se na obveznopravne odnose potrošača i trgovca primjenjuju opća pravila obveznog prava (sadržana u: ZOO 05), na takve i slične situacije, gdje bi potrošaču (sportašu – konzumentu određenog dodatka prehrani za sportaše) neispravnim proizvodom bila nanesena šteta, primjenjuju pravila objektivne odgovornosti za štetu. Dodatak prehrani nije zamjena za uravnoteženu prehranu. Međutim, postoje različita stanja i problemi s prehranom kod kojih dodaci prehrani mogu itekako pomoći u održavanju zdravlja i nadoknađivanju manjka. Upravo su intenzivni treninzi sportaša situacije kada je preporučljivo koristiti neke od dodataka prehrani, ali uz poduzimanje svih preporučenih mjera opreza.

Potrebna je, zaključno istaknimo, kvalitetnija edukacija sportaša, trenera kao i svih ostalih subjekata koji sudjeluju u trenažnom procesu, uključno i zdravstvenih djelatnika, o sigurnim načinima korištenja dodataka prehrani, a posebice mogućnostima unosa mogućih zabranjenih doping sredstava iz dodataka prehrani kao neželjenim posljedicama njihove konzumacije. Isto tako, potrebna je što preciznija zakonska regulativa koja će kvalitetnije definirati nadzor proizvodnje, pravila označavanja, distribucije, prodaje i upotrebe dodataka prehrani.

LITERATURA

1. Ahmetović, N.; Avdagić, A., „Doping i dodaci prehrani u Bosni i Hercegovini“, *Drugi kongres u prevenciji dopinga u sportu*, Beograd, 2016.
2. Avdagić, A; Jašić, M.; Šubarić, D.; Muhamedbegović, B.; Azabagić, A., „Prehrana i doping u sportu“, *Hranom do zdravlja – Zbornik sažetaka i radova sa osmog međunarodnog simpozija* / Šubarić, D.; Jašić, M. (ur.), Tuzla, BiH: Farmaceutski fakultet Univerziteta u Tuzli, 2015.

---

⁵⁷ Ibidem, str. 8.

⁵⁸ Jovanov, P., Đorđić, V., Obradović, V., Barak, O., Pezo, L., Marić, A. Sakač, M., „Prevalence, knowledge and attitudes towards using sports supplements among young athletes“, *Journal of the International Society of Sports Nutrition* (2019), str. 1.

3. Azizi, M.; Mali, A. D.; Tabari, E., „Study of Prevalence of Supplement Use and Knowledge of Men National Team Rowers about Doping and Side Effect“, *World Applied Sciences Journal*, 17 (6): 2012.
4. Baretić, M., *Građanskopravna odgovornost za neispravan proizvod*, doktorska disertacija, Zagreb, 2005.
5. Cioccia, M., „Medication and supplement use by athletes“, *Clinical Journal of Sport Medicine*, 24, 2005.
6. Darvishi, L.; Askari, G.; Hariri, M. et al., „The use of nutritional supplements among male collegiate athletes“, *International Journal of Preventive Medicine*, 2013: 4.
7. EFSA, *Dodaci prehrani*, dostupno na: <https://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/food-supplements>.
8. *Dietary supplements, safety, efficacy and quality*, ed. Berginc; K., Kreft, S., Woodhead Publishing, 2015.
9. Geddes, A., *Product and Service Liability in the EEC*, London, 1992.
10. Istraživanje hrane za sportaše – Završno izvješće – Konzorcij za ocjenu prehrambenog lanca http://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/special_groups_food/sportspeople/index_en.htm.
11. Jeukendrup, A.; Gleeson, M., *Sport Nutrition*, Third edition, Human Kinetics, 2018.
12. Jovanov, P.; Đorđić, V., Obradović, V., Barak, O.; Pezo, L., Marić, A.; Sakač, M., „Prevalence, knowledge and attitudes towards using sports supplements among young athletes“, *Journal of the International Society of Sports Nutrition*, 2019.
13. Manore, M., „Vitamins and minerals: Part I. How much do I need?“, *ACSM's Health & Fitness Journal*, 2001A; 5(3).
14. Maughan, R. J., „Contamination of dietary supplements and positive drug tests in sport“, *Journal of sport sciences*, Vol. 23, 2005.
15. Michell, L. J., *Sport Medicine Manual*, IOC Medical Commission, 1990.
16. Nieper, A., „Nutritional supplement practices in UK junior national track and field athletes“, *British Journal of Sports Medicine*, 39, 2005.
17. Pajčić, M.; Petković, T., „Doping i kaznenopravna odgovornost“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 45, 3/2008.
18. Petrić, S., „Odgovornost proizvođača za štete od nedostatka na proizvodu u hrvatskom pravu i pravu Europske unije“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, br. 4., 2001.
19. Petróczi, A.; Naughton, D. P.; Pearce, G.; Bailey, R.; Bloodworth, A.; McNamee, M., „Nutritional supplement use by elite young UK athletes: fallacies of advice regarding efficacy“, *Journal of the international Society of Sports and Nutrition*, 2008.
20. Pollak, L., „Dodaci prehrani i hrana za posebne prehrambene potrebe“, *Medicus*, 2008. Vol. 17, No. 1.
21. Popis zabranjenih sredstava Svjetske antidopinške organizacije (WADA) za 2020. g. objavio je Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Dostupno na: <https://antidoping-hzta.hr/za-sportase/popis-zabranjenih-sredstava-sportasi>.

22. Stojanovska, L., Neželjeni učinci primjene lijekova i dodataka prehrani u sportaša (diplomski rad), 2018.
23. Šatalić, Z.; Sorić, M.; Mišigoj-Duraković, M., *Sportska prehrana*, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, 2016.
24. Van der Bijl, P., „Dietary supplements containing prohibited substances: A review (Part 1)“, *South African Journal of Sports Medicine*, 2014., 26(2).
25. Vieweg, K., „The definition of doping and the proof of a doping offense (an anti-doping rule violation) under special consideration of German legal position“, *Marquette Sports Law Review*, Vol. 15.1., 2004-2005.
26. Williams, M., „Dietary supplements and sport performance; Introduction and Vitamins“, *Journal of the International Society of Sports Nutrition*, 1(2):1-6, 2004.
27. *Direktiva 2002/46/EZ* Europskog parlamenta i Vijeća od 10. lipnja 2002., SL L 183.
28. *Pravilnik o dodacima prehrani*, Narodne novine, br. 126/13.
29. *Pravilnik o uvjetima za uvrštavanje u program monitoringa i provođenje programa monitoringa dodataka prehrani*, hrane kojoj su dodani vitamini, minerali i druge tvari i hrane s prehrambenim i zdravstvenim tvrdnjama, Narodne novine, br. 83/13.
30. *Pravilnik o tvarima koje se mogu dodavati hrani* i koristiti u proizvodnji hrane te tvarima čije je korištenje u hrani zabranjeno ili ograničeno, Narodne novine, br. 160/13.
31. *Uredba (EU) br. 1169/2011* Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. godine o informiranju potrošača o hrani, izmjeni uredaba (EZ) br. 1924/2006 i (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća te o stavljanju izvan snage Direktive Komisije 87/250/EEZ, Direktive Vijeća 90/496/EEZ, Direktive Komisije 1999/10/EZ, Direktive 2000/13/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, direktiva Komisije 2002/67/EZ i 2008/5/EZ i Uredbe Komisije (EZ) br. 608/2004, Službeni list EU, L 304/18.
32. *Uredba (EC) br. 1170/2009.* od 30. studenoga 2009. godine o izmjeni Direktive 2002/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća i Uredbe (EZ) br. 1925/2006 Europskog parlamenta i Vijeća u odnosu na popise vitamina i minerala i njihovih oblika koji se mogu dodavati hrani, uključujući dodatke prehrani, Službeni list Europske unije, L 314/36.
33. *Uredba (EZ) br. 1333/2008* Europskog parlamenta i Vijeća od 16. prosinca 2008. o prehrambenim aditivima SL L 354.
34. *Uredba (EZ) 178/2002* Europskog parlamenta i Vijeća o utvrđivanju općih načela i uvjeta zakona o hrani, osnivanju europske agencije za sigurnost hrane te utvrđivanje postupaka u područjima sigurnosti hrane. Službeni list Europske unije, L031/1.
35. *Zakon o prehrambenim i zdravstvenim tvrdnjama te hrani obogaćenju nutrijentima*, Narodne novine, br. 39/13, 114/18.
36. *Zakon o zaštiti potrošača*, Narodne novine br. NN 41/14, 110/15, 14/19.
37. *Zakon o obveznim odnosima*, Narodne novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18.

CIVIL LAW REGULATION OF DIETARY SUPPLEMENTS FOR ATHLETES

Adequate nutrition, appropriate to a particular athlete, contributes to improvement of training and athletic performance, while also enabling the athlete to remain healthy throughout his career. Dietary supplements are foods intended to supplement the normal diet, which represent concentrated sources of nutrients or other substances of nutritional or physiological effect, individual or in combination, on the market in dosed form. Some types of dietary supplements that can be found in free sale contain anabolic steroids, stimulants and other ingredients with doping characteristics. In the paper, the author analyses the link between sports and nutrition, in particular the legal regulation of dietary supplements for athletes, their link to illicit doping agents. The central part of the work is dedicated to civil liability for putting a dietary supplement for athletes on the market.

Key words: *dietary supplements for athletes, civil liability, sports nutrition, doping*